

Az Európai Unió közjogi alapjai

Orbán Endre
NKE, Budapest
2020. tavaszi félév
3-4. óra

I. Alapértékek

EUSZ 2. cikk

- a) az emberi méltóság, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség és a jogállamiság tiszteletben tartása;
- b) az emberi jogok – köztük a kisebbségekhez tartozó személyek jogainak – tiszteletben tartása;
- c) a pluralista társadalom és a megkülönböztetésmentesség, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség tiszteletben tartása.

- Gyakorlati érvényesülés:
 - a. **EuB esetjogában** kidolgozottak és hivatkozhatóak is emiatt – értelmezési segédelv
 - b. **Kereset jogalapja** megsemmisítési eljárásban – *Kadi-ügy**
 - c. **Mulasztási per alapja**
 - d. **Tagállam magatartásának** kifogásolása esetén
 - e. **Deliktuális felelősség** alapja – Unió elleni kártérítési igény alapja
- LSz. 2 kapott normatív tartalmat: **egyenlőség és jogbiztonság**

Egyenlőség elve

- Hasonló helyzetben lévő személyek tilos különbözőképpen kezelni (kiv. objektív kritériumok alapján megalapozott – ún. ésszerűségi teszt);
- Nyílt és rejtett diszkrimináció;
- Ha van objektív kritérium + **szükséges és arányos** legyen
- Adott jellemzők alapján **tilos** (*állampolgárság** + nem, faj, etnikai származás...)
- Speciális jogterületek ahol megjelenik
 - Munkajog és foglalkoztatás (=munkáért=bér)
 - Mezőgazdaság és KAP esetén Uniós belüli termelők és fogyasztók között
 - Szolgáltatásnyújtás tekintetében is

Jogbiztonság elve

- Jog kiszámíthatóságát jelenti
- Jogos elvárások (jogszerű magatartás tanúsítása mellett a jogalany alappal számíthat az előre tisztán és világosan meghatározott jog elvárható pozitív reakcióira)
- Visszaható hatály tilalma (elfogadás előtt keletkezett jogviszonyokra való alkalmazás tilalma)

**bíróóságok függetlensége? EUSZ 19. cikk*

- Emellett **kötelezettségek** az értékklauszula alapján
 - a. Tagállamoknak és csatlakozni kívánó államoknak is orientáló – EUSZ. 49. cikk
 - b. Megelőző és szankcionáló mechanizmussal – Európai Tanács egyhangú döntése végső soron EUSz. 2 cikke szerinti értékek megsértéséről - *EUSz. 7. cikk szerinti eljárás**
 - c. 2014. óta létezik egy megelőző jellegű jogállamiság mechanizmus: párbeszéd

II. Integrációs célkitűzések

- **Amszterdami Szerződés óta:**

az Európai Unió egy belső határok nélküli, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló olyan térséget kínál polgárai számára, ahol a személyek szabad mozgásának biztosítása a külső határok ellenőrzésére, a menekültügyre, a bevándorlásra, valamint a bűnmegelőzésre és bűnüldözésre vonatkozó megfelelő intézkedésekkel párosul,

- **Lisszaboni Szerződés:**

a **célkitűzések** a Lisszaboni Szerződéssel az uniós célkitűzések között kaptak helyet

1. Szabadságon, biztonságon és jog érvényesülésén alapuló térség
2. Belső piac
3. Torzításmentes verseny a belső piacon
4. Fenntartható fejlődés
5. Kohézió és szolidaritás
6. Kulturális és nyelvi sokszínűség
7. Monetáris unió
8. Unió külső tevékenységei

1. Szabadságon, biztonságon és jog érvényesülésén alapuló térség

A belső piac, ill. A belső határok nélküli térség kialakulása a kockázatok növekedésével járt..

Maastrichti Szerződés (3 pilléres lett integráció):

- I. Európai Közösségeket magában foglaló első pillér**
- II. második pillért alkotó kül- és biztonságpolitika**
- III. harmadik pillér, a bel- és igazságügyi együttműködés**

Szabadságon, biztonságon és jog érvényesülésén alapuló térség 2.

Amszterdami Szerződés

- harmadik pillér átalakulása (**bel- és igazságügyi együttműködés helyett csak a büntetőügyekben** folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés)
- bel- és igazságügyi kérdések nagy részét (**menekültügyi és bevándorlási politika, külső és belső határellenőrzés, igazságügyi együttműködés polgári ügyekben**) a közösségi intézmények hatáskörébe

Lisszabon Szerződés

- **Pilléres szerkezet megszűnése**
- átalakult az egyhangúságon alapuló döntéshozatal és az Európai Bíróság hatásköre jobban kiterjedt a volt harmadik pilléres bel-és igazságügyi kérdésekre
- **Speciálisan kezelt jogterületből „közösségesített” lett**

Szabadságon, biztonságon és jog érvényesülésén alapuló térség 3.

- EUROPOL
- EUROJUST

- 1999. Tamperei Program
- 2005. Hágai Program
- 2010. Stockholm Program

- *ún. forró nyomon üldözés*?*
- *ún. kölcsönös elismerés elve*?*

2. Belső piac

- Integráció alapja: **belső piac**
- **4 szabadság** szabad áramlása: áruk, személyek, szolgáltatások, tőke



Fejlődési fokozatok

- **1. lépés:** szabadkereskedelmi övezet (résztvevő államok egymás közt nem alkalmaznak vámokat)
- **2 lépés: vámunió**, ami 1. lépés + egységes vámpolitika 3. államokkal
- **3. lépés: közös piac** (2. lépés + 4 tényező szabad mozgása + közös politika adott területeken (agrárkereskedelempolitika))
- **4. lépés: belső piac** (megvalósult szabad mozgás 4 tényezőnél határok nélküli piaci térségben)

Mai helyzet

- 1985: Váltás tulajdonképpen **Egységes Európai Okmány pozitív integráció** előtérbe helyezésével
- 1993: egyfajta ellenreakcióként megjelenik **szubszidiaritás és arányosság követelménye Maastrichti Szerződéssel**
- **2002: Euró megjelenése** legfontosabb integrációs lépés utóbbi húsz évben
- 2009-11: **Lisszaboni Szerződés (nemzeti parlamentek megerősített szerepe) + GMU**

Alapszabadságok a Szerződésben

- Áruk szabad mozgása (28-37. cikk) (vámok és azonos hatású díjak tilalma, piacvédő adók tilalma, mennyiségi és azzal azonos hatású korlátozások tilalma; *kölcsönös elismerés elve – Cassis de Dijon-ügy**)
- Személyek szabad mozgása (45-49. cikk) (munkavállalók + uniós polgárok; oklevelek elismerése)
- Szolgáltatások szabad mozgása (3 típus) + letelepedés (49-62. cikk) – *mi az elhatárolás alapja?**
- Tőke szabad mozgása (63-66. cikk) (pl. Fizetési műveletek korlátozása tilos)

*Teljesen korlátlan a belső piac?**

3. Versenyszabályok

- Az EU a belső piac területén a tagállamokkal megosztott hatáskörrel rendelkezik (4. cikk), kivéve a belső piac működéséhez szükséges versenyszabályok, ahol hatásköre kizárólagos (3. cikk);
- Cél: tisztességes piaci verseny fenntartása
- Szervezetileg: **Bizottság** és **tagállami versenyhatóságok** szoros együttműködés + bírói jogalkalmazás (tagállami bíróságok és EuB)

- Az uniós versenyjog két nagy területe:

Klasszikus antitrösztjog részterületei:

- a **versenykorlátozó megállapodások** tilalma (EUMSZ 101. cikk),
- a **gazdasági erőfölénnyel való visszaélés** tilalma (EUMSZ 102. cikk) és
- a koncentrációk ellenőrzése (**fúziókontroll**) (139/2004/EK rendelet)

A tagállamokra vonatkozó szabályok az alábbi területeket érintik:

- a **kereskedelmi** jellegű állami **monopóliumokra** vonatkozó szabályozás (EUMSZ 37. cikk),
- az **állami vállalatokra**, különleges, kizárólagos jogokkal felruházott vállalatokra vonatkozó szabályozás (EUMSZ 106. cikk) és
- az **állami támogatások** tilalma (EUMSZ 107–109. cikkek).

4. Fenntartható fejlődés

- EUSz. 3. cikk (3) bek.:...olyan kiegyensúlyozott gazdasági növekedésen, árstabilitáson és magas versenyképességű, teljes foglalkoztatottságot és társadalmi haladást célul kitűző szociális piacgazdaságon alapul, amely a környezet minőségének magas fokú védelmével és javításával párosul. Az Unió elősegíti a tudományos és műszaki haladást is
- foglalkoztatáspolitikai és szociálpolitikai csak **kiegészítő uniós szabályozási hatáskörök**
- **Stratégiákban** jelenik meg hangsúlyosan (lisszaboni stratégia, ma: EU2020) – cél a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem;

5. Kohéziós politika

- EUSz. 3. cikk (3) bek.: Az EU célkitűzése előmozdítani a gazdasági, a társadalmi és a területi kohéziót, valamint a tagállamok közötti szolidaritást – *konvergencia**?
- **Európai Regionális Fejlesztési Alap** (innovációra és kutatásra, a digitalizációra, a kis- és középvállalatok (kkv-k) támogatására),
- **Európai Szociális Alap** (Európai Unióban elérhető foglalkoztatási és oktatási lehetőségek fejlesztésére),
- **Kohéziós Alap** (transzeurópai közlekedési hálózatok, infrastrukturális projektek támogatás),
- **Európai Unió Szolidaritási Alapja** (természeti katasztrófák esetén segítséget nyújtson, ezzel az európai szolidaritást kifejezésre juttassa)

6. Nyelvi és kulturális sokszínűség


- EUSz. 3. cikk (3) bek.: Európai Unió tiszteletben tartja saját kulturális és nyelvi sokféleségét, továbbá biztosítja Európa kulturális örökségének megőrzését és további gyarapítását.
- *Mi az EU jelmondata?**
- Nemzeti kincsek védelme; Európa Kulturális Fővárosa Program; Erasmus+
- Összehangolt munkatervek + tagállamok közötti kormányközi kezdeményezésből vált uniós kezdeményezéssé
- Nyelvi sokszínűséget támogató programokkal is kiegészül – *EU honlap*?*

7. Monetáris unió

- EUSz. 3. cikk (4) bek.: Unió egy gazdasági és monetáris uniót hoz létre, amelynek pénzneme az euro.
- kizárólagos és koordinációs hatáskörök (€-zóna tagságtól függ)
- Európai Központi Bank – *székhelye?**
- Maastrichttől kezdve GMU (gazdasági és monetáris unió) – közös pénz használata, majd 2008 válság problémái (Stabilitási és Növekedési Paktum elfogadása - költségvetési politikái összehangolása, a **túlzott költségvetési hiány** korrekcióját, illetve a **túlzottan magas államadósság-teher** csökkentése) – maastrichti kritériumok „utólagos” kikényszerítése
- További reform elképzelések: független költségvetési tanács terve

8. Külügyi tevékenység

- Elsősorban **Európai Tanács** és **Tanács** szerepe (kormányközi jellegzetességek)
- Európai Uniót pedig e kérdésekben az **Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseelője** képviseli nemzetközi szinten
- **Európai Külügyi Szolgálat**
 - Lisszaboni Szerződés hozta létre
 - közös kül- és biztonságpolitika irányításához és az EU külső tevékenységei közötti összhang biztosításához:
 1. közös biztonság- és védelempolitika munkaprogram kialakítása,
 2. a közös biztonság- és védelempolitikához kötődő tanácsi munkacsoportok elnöklése,
 3. diplomáciai szolgálatokkal való együttműködés (Tanács Főtitkársága, valamint a Bizottság megfelelő szervezeti egységeinek tisztviselőiből, továbbá a nemzeti diplomáciai szolgálatok által kirendelt személyzetből áll)

- 
- Josep Borrell Fontelles
 - Federica Mogherini
 - Catherine Ashton
 - Javier Solana

III. Tagság

- Földrajzilag Európa részét képezi (viszonylagos)
- **Értékelkötelezettség** (ld. EUSz. 2. cikk és koppenhágai/madridi kritériumok):
- az emberi méltóság, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség és a jogállamiság tiszteletben tartása;
- az emberi jogok – köztük a kisebbségekhez tartozó személyek jogainak – tiszteletben tartása;
- a pluralista társadalom és a megkülönböztetés-mentesség, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség tiszteletben tartása.

- „madridi többlettel kiegészült koppenhágai kritériumok” :
 - a) a demokráciát, a jogállamiság és az emberi jogok érvényesülését, valamint a kisebbségi jogok tiszteletben tartását és védelmét garantáló **stabil intézmények**;
 - b) **működő piacgazdaság** és képesség az Unión belüli versenyviszonyokkal és piaci erőkkel való megbirkózásra;
 - c) a tagságból eredő kötelezettségek – többek között a politikai, gazdasági és monetáris unió céljai – **felvállalásának és hatékony végrehajtásának** képessége.
 - d) a tagjelölt országnak képesnek kell lennie az **uniós jogszabályok alkalmazására, valamint az uniós jog nemzeti jogba – a megfelelő igazgatási és igazságszolgáltatási struktúrákon keresztül – történő átültetése hatékony végrehajtásának biztosítására.**

Csatlakozási eljárás

- **Kérelem** benyújtása a Tanácshoz (Bizottságot, EP, nemzeti parlamenteket tájékoztatja és folyamatos konzultáció)
- majd **tagjelölt státusz** Európai Tanács döntése által,
- csatlakozási tárgyalások megindulása (szakpolitikai területeként szétválasztva – ún. **tárgyalási fejezetek**) Bizottság kiemelt monitorozási szerepe és éves jelentések készítése
- *acquis communautaires** + *derogációk**
- **Csatlakozási szerződéssel** zárul: EP egyetértése és a Tanács egyhangú jóváhagyása szükséges (tagállami ratifikációk és módosító szerződés is)

A tagság felfüggesztése és megszüntetése

- **Felfüggesztésre** külön rendelkezések nem vonatkoznak Szerződésekből (max. szankcióként képzelhető el egyes jogosítványok tekintetében – ld. 7. cikk szerinti eljárás)
- **Kilépés** (EUSz. 50. cikk) – a LSz. újdonsága, amely tagállami alkotmányos követelményeivel összhangban lehetséges
 - Európai Tanácsnak bejelentés, Tanács szerepe főtárgyaló kijelölésében és megállapodás megkötésében van, de a Bizottság és EP bevonása is szükséges
 - 2 éves határidő bejelentéstől (utána államra Szerződések nem alkalmazhatóak)
 - *Vissza lehet-e vonni a kilépés bejelentését?**
- **Kizárás és EU megszűnése** - nemzetközi jog szabályai irányadóak